

Grška književnost

V razvoju grške književnosti ločimo tri obdobja:

- Arhaično
- Klasično ali atiško
- Helenistično

Arhaično obdobje

V tem obdobju prevladuje grško pesništvo. Vrh je doseglo s Homerjevima epoma Iliada in Odiseja.

Epika:

- **Homer**

Lirika:

- **Sapfo-Lesbos**
- **Anakrean**

Proza:

- **Ezop-Basni**

Filozofija:

- **Pitagora**
- **Demokrit**
- **Ksenofan**

Klasično obdobje

Iz obrednih pesmi (verske) na čast bogu Dionizu, ki jih je izvajal zbor, se je razvila tragedija. Beseda izvira iz besed **Tragos**-kozol in **Ode**-pesem-kozlovska pesem. Člani zbora so bili sprva oblečeni v kozle, spremljali so boga Dioniza. Tragedija se je začela razvijati, ko so nasproti zboru postavili igralca, kar je omogočilo dialog. Igralci so nosili maske, zato je bil pri igri najpomembnejši glas (moški), predstave so potekale na prostem. Prostor za gledalce se je dvigal in je bil polkrožen. V prvi vrsti so sedeli častni gostje, pred njimi je bil zaokrožen prostor (orkestre), na katerem je bil zbor. Za njim je bila gledališka zgradba (skene), pred katero so nastopali igralci na dvignjenem prostoru. Tragedije so uprizarjali ob določenih praznikih kot tekmovanje med tremi dramatikami. Med sabo so tekmovali trije veliki ustvarjalci, ki pa so predstavljali tudi vrh klasičnega obdobja.

- **Ajshil**
- **Evipides**
- **Sofokles**

V tem obdobju je doživela razcvet tudi stara komedija. predstavnik je bil Aristofan. Komedije so se satirično odzivale na kulturne in politične razmere v tem času.

Helenistično obdobje predstavlja zadnje obdobje v Antiki. Začela se je v Grčiji in se razširila na dežele zunaj Grčije. Razvije se nova komedija (Meneander) in pustolovsko ljubezenski roman (**Dafnis in Hloa**-Longos).

HOMER

ILIJADA

Ilijada pripoveduje o zadnjem, desetem letu vojne med Grki in Trojanci. Vsaka stran ima tudi svoje bogove. Na Grški strani so Ahil, Atena, Hera in Pozejdon, na Trojanski pa Apolon, Afrodita in Ares. Grški **junaki**: Odisej
Trojanski junaki: Hektor, Enej (edini preživeli trojanec)
Verz, v katerem sta zapisana oba epa, se imenuje heksameter ali šestomer. Ker je bil heksameter dolg verz, so prisotne obvezne pavze. Velja za najstarejši verz nasploh, ljudem naj bi ga odkril Apolon.

Oba epa slonita na mitu o Trojanski vojni.

ODISEJA

Po vojni se Odisej 10 let vrača domov na Itako, kjer ga čaka žena Penelopa in sin Telemah. Odiseja zadržuje nimfa Kalipso. Boginja Atena doseže, da ga Kalipso izpusti. Odisej se s splavom vrača domov, doživi brodolom in pristane na otoku Fajakov. Tam ga najde kraljična Navzika, ki ga odvede na dvor. Tam fajaki zavzeto poslušajo, kar je Odisej doživel. Fajaki ga obdarijo in prepeljejo na Itako. Tu se žena otepa snubcev, ki jih Odisej vse premaga in pobije.

SAPFO

- 600 l. pr. n. št.
- Prva evropska pesem
- Pisala ljubezenske pesmi (predvsem so znane Svatovske pesmi)
- Pesmi je posvečala svojim učenkam petja in poezije
- Pesmi so polne nežnosti, hrepenjenja
- V pesmih je lirski subjekt pesnica sama, drugače pa je oseba, ki pripoveduje lirsko besedilo (ni nujno, da je to vedno avtor sam)-Nezakonska hči

ANAKREON

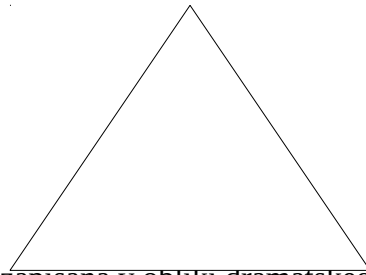
Osrednja tema njegovih pesmi so ljubezen in vino, pesmi izražajo željo po uživanju, so lahkotne. S svojo poezijo je vplival na mnoge avtorje (Horac, Valentin Vodnik, Prešeren). Zgledovanje po njegovi poeziji imenujemo **ANAKREOTIKA**, ki je prisotna v baroku in klasicizmu. Živel je v Mali Aziji.

SOFOKLES

- Rojen okoli leta 495 pr. n. št. v Kolonu
 - umrl leta 406 pr. n. št.
 - njegov oče je bil lastnik tovarne orožja
- v prvem uzdeleženem tekmovanju je premagal Ajshila
 - tudi sam je igral v svojih tragedijah (Navzika)
 - uvedel tretjega igralca
 - vodil pomembne politične funkcije
- napisal 130 dram, le 7 se jih je ohranilo v celoti
 - Elektra, Antigona, Kralj Ojdip

Kralj Ojdip je po obliki tragedija. Tragedija je dramsko delo, ki kaže propad junaka zaradi volje bogov, nenaklonjenih sil ali zaradi usodne krivice junaka. Grška tragedija se je razvila iz zborovske pesmi v čast bogu Dionizu (ditiramb). Napisana je bila v verzih. Kralj Ojdip je analitična drama, ki razkriva dogodke iz preteklosti. Vse odločilno se zgodi pred začetkom dogajanja. Nasprotje analitični drami je sintetična ali kronološka drama.

DRAMATSKI TRIKOTNIK

Vsaka drama je zapisana v obliki dramatskega trikotnika.

Zasnova:

Po Tebah razsaja kuga.(v mestu živi morilec kralja Laja).

Zaplet:

Ojdip pizveduje, prosi, vendar brez uspeha.

Vrh:

Sel iz Korinta prinese novico o smrti korintskega kralja Poliba. Ojdip si zaenkrat oddahne.

Razplet:

Ojdipa je še vedno strah in sicer zaradi drugega dela prerokbe. Tedaj pa mu naivni sel, hoteč ga pomiriti, nehote razkrije njegov rod. Resnica bruhne v vsej svoji grozljivi neizprososti.

Razsнова:

Jokasta, ki vse to že prej sluti, se od srammu obesí. Ojdip pa se od gnusa oslepi.

Ojdipovega motiva so se pozneje lotili številni avtorji, Seneka (antika), Voltaire.

ANTIGONA

Je nadaljevanje Kralja Ojdipa. Ojdipova sinova Etokl in Polinejk se spopadeta za kraljevi prestol. V medsebojnem boju za oblast oba obležita mrtva. Nadaljne dogajanje je v sintetični dramski tehniki prikazano v tragediji Antigona. Novi kralj Kreon takoj po prevzemu oblasti izda ukaz, s katerim prepove, da bi kdo pokopal Polinejkovo truplo, truplo napadalca. Antigona se iz ljubezni do brata upre in opravi simboličen pokop. Sestra Ismena ji zaradi strahopetnosti noče slediti. Kreont Antigono obsodi na smrt in jo da živo zakopati v grobnico, kljub temu da je zaročenka njegovega sina Hajmona. Ko Kreon videc Tejrezij opozori, da ne ravna prav, sklene osvoboditi Antigono in pokopati Polinejka, a je že bilo prepozno. Antigona se je v grobnici obesila, Hajmon si je ob njenem truplu sam vzela življenje, isto pa je storila tudi Kreontova žena Evridika, ko je izvedela za sinovo smrt. Kreon se spremeni iz odločnega avtokratskega voditelja v moralno razvalino, ki si želi samo smrt. Ko je Antigona odhajala v smrt, je hrepenela po življenju. Kreon pa odhaja v življenje, vendar hrepeni po smrti. Antigona je sicer fizično uničena, vendar je moralno zmagovalka. Kreon pa ohrani svojo fizično eksistenco, ampak ob tem doživi moralni zlom. Kreon prizna svojo krivdo, na koncu se počuti osamljenega, v svoji nesreči. Kreon je verjel v državne zakone, ne pa v zakone bogov, zato na koncu moralno propade.